

‘Elke teelt vraagt aandacht,

De belangstelling voor de bodem neemt snel toe in de bloembollensector. Om die reden startte BloembollenVisie een tweede serie artikelen over dit onderwerp. In deze zesde aflevering Janjo de Haan, onderzoeker bodem, water en bemesting van PPO AGV in Lelystad over zandgronden en bodemverbeteraars.

Tekst: Arie Dwarswaard
Fotografie: René Faas

Gronden zonder organische stof zijn er nauwelijks. Misschien op het strand en in de eerste duinenrij. Maar zodra zich daar de eerste pionierplanten vestigen, groeien er wortels in de grond, sterft er blad af en komt het eerste beetje organische stof in de grond. Zonder dat materiaal is er geen bodemleven, wordt er geen water vastgelegd, en spoelen voedingsstoffen vrijwel direct uit. Zonder organische stof wordt het dus heel lastig, stelt onderzoeker Janjo de Haan, die zich op het PPO AGV in Lelystad vooral bezighoudt met bodem, water en bemesting. Organische stof is een van de rode draden die door zijn onderzoekswerk heen loopt. Menig project kent wel een component die daarover gaat. Daarbij gaat het vooral over het op peil houden van organische stof op zandgronden en het gebruik van organische bodemverbeteraars. Genoeg stof voor een gesprek.

MYTHES

Om direct maar te beginnen nemen we een paar lastige misverstanden door. De dalgronden in de Veenkoloniën hebben geen problemen met organische stof, omdat het gehalte veel hoger ligt dan in de zandgronden in het westen en zuiden van Nederland. “Niet waar. Het percentage ligt weliswaar een stuk hoger, maar het is vooral heel veel dode organische stof. Als je een hand grond pakt, dan ligt de organische stof los tussen het zand. Het doet bijna niks aan vastleggen van water en voedingsstoffen.”

Een ander misverstand: op klei speelt de organischestofproblematiek nauwelijks. “Ook niet waar. Klei heeft van nature wel meer mogelijkheden om vocht vast te houden en mineralen te binden, maar we zien bijvoorbeeld op de relatief jonge zeeklei in Flevoland dat ondernemers zich steeds meer zorgen maken over de kwaliteit van hun bodem. Het is nu eenmaal een gegeven dat je alleen met meerjarige gewassen zoals grasland je het organischestofgehalte opbouwt, en met de meeste teelten

uit de akker- en tuinbouw, dus ook de bloembollenteelt, het percentage daalt als je er niets aan doet.”

.....
 ‘Hoe actiever je bodemleven is, hoe meer organische stof er wordt afgebroken’

En de derde misvatting: bodemleven is goed voor je gehalte aan organische stof. “Juist hier zit eigenlijk een rare tegenstelling. Hoe actiever je bodemleven is, hoe meer organische stof er wordt afgebroken. Dus ook als je een actief bodemleven hebt, zul je moeten zorgen voor voldoende aanvoer van verse organische stof.”

NEGATIEVE SPIRAAL

En juist het aanpakken van die daling is op de zandgronden nog een lastige klus, weet De Haan. De reden daarvoor ligt voor een belangrijk deel in de mestwetgeving van de afgelopen decennia, gecombineerd met de ontwikkeling van de land- en tuinbouw in de jaren ervoor. “Vanaf de jaren zeventig is in de landbouw sterk ingezet op rationalisatie. Meer opbrengst was vooral te bereiken door het geven van meer kunstmest. Ziektes die door extra stikstof ontstonden konden weer gemakkelijk met chemische gewasbeschermingsmiddelen worden aangepakt. De aandacht voor organische stof nam in die periode logischerwijze af. Er was altijd te corrigeren met kunstmest. Met de komst van de mestwetgeving in de jaren negentig werd sterk ingezet op minder bemesten met kunstmest en met organische mest. Bijsturen met kunstmest kon niet meer, en compensatie met organische meststoffen werd eveneens ingeperkt. “Pas in het laatste Actieplan is er weer meer aandacht voor organische stof. Het lijkt er steeds meer op dat er een relatie bestaat tussen het mestbeleid en bodemvruchtbaarheid.”

Juist op de zandgronden in het zuiden en wes-

ten van Nederland is dit proces aan het licht gekomen. Voor veel ondernemers is het een lastig te accepteren proces. “Ze ervaren het als een negatieve spiraal. Ze mogen niet meer onbeperkt organische mest gebruiken, waardoor het organischestofgehalte afneemt, met een verdere daling van de opbrengst als gevolg, en ga zo maar door.” In zijn presentaties laat De Haan het beeldend zien, door een trappenhuis van bovenaf te laten zien. Het kan maar één kant op: omlaag.

AANDACHT

Dat beeld is begrijpelijk, maar niet nodig, vindt De Haan. “Als je als ondernemer iets wil, dan kun je ook binnen de huidige regels aan de slag. Neem je eigen verantwoordelijkheid op het gebied van organische stof.”

Wie relatief snel effect wil, kan beginnen met het toedienen van compost. Omdat de fosfaatgift in compost maar voor vijftig procent meetelt, kan de ondernemer veel meer gebruiken dan van bijvoorbeeld stalmest. De Haan raadt telers wel aan om goed te letten op de kwaliteit. “De verschillen zijn groot tussen de leveranciers. Bij de een kun je de takjes en dennennaalden nog terugvinden, bij de ander is de compost een egaal, goed uitgerijpt product. Ook hier geldt: alle waar naar zijn geld.”

Daarnaast is het raadzaam om het eigen bouwplan nog eens onder de loep te nemen. “Teel je alleen maar gewassen die organische stof ‘opeten’, dan moet je heel veel moeite doen om het gehalte op peil te houden. Naast het toedienen van compost kun je ook voor andere gewassen gaan kiezen, die een bijdrage leveren aan het organischestofgehalte. Dat geldt bijvoorbeeld voor groenbemesters, maar ook een graan zoals gerst of tarwe.”

De Haan tekent hierbij nadrukkelijk aan dat telers bij welke keuze ze ook maken, zo’n teelt met aandacht moeten doen wil het zin hebben. “Als je dat doet, dan levert zo’n teelt ook echt wat op. Natuurlijk moet je goed kijken welke groenbemester je neemt, en wat je er wel en niet mee bestrijdt, maar wees niet te risicomijdend. Besef goed dat organische stof ook wat mag kosten. In een onderzoek op de zandgrond van Vredepeel zagen we dat de opbrengst van een perceel met een hoog organischestofgehalte vierhonderd euro meer opbracht dan een perceel met een laag organischestofgehalte. In mijn grove berekeningen mag een kilo organische stof tussen de zestig cent en een euro kosten. Dit betekent dat een ton compost honderd euro mag kosten en een ton stalmest dertig euro. En wie gerst gaat telen in zijn bloembollenplan kan op termijn mogelijk ook meer geld verdienen dan degene die dat niet doet.”

ook groenbemester'

Janjo de Haan: 'Doe je niks, dan gaat de kwaliteit van de bodem sluipenderwijs achteruit'

Een andere kijk op het bouwplan zou niet verkeerd zijn, stelt de onderzoeker. "Waarom ga je niet naar meer regionale bouwplannen, zelfs met bijvoorbeeld een veehouder. Als je al die gewassen goed inpast, dan kan het positief werken. Het is wel een kwestie van durven samenwerken, en dat is niet de natuurlijke neiging van agrarische ondernemers. Het vraagt wel een cultuuromslag, en het gezamenlijk besef dat iedereen verantwoordelijk is voor een goed gehalte aan organische stof."

NOG GEEN EFFECT

De afgelopen jaren zijn er ook andere producten op de markt gekomen die een positief effect zouden hebben op het gehalte aan organische stof. Deze bodemverbeteraars leverden nogal wat vragen op vanuit met name de akkerbouw. Voor het Productschap Akkerbouw reden om aan PPO AGV en het Nederlands Meststoffen Instituut (NMI) te vragen meerjarig onderzoek te doen naar een flink aantal van die producten. Het onderzoek ging in 2010 van start met de bedoeling om er langjarig onderzoek van te maken. Ondanks de beëindiging van de collectieve financiering is dit project nog voortgezet.

Hoewel nog niet afgerond, kan Janjo de Haan wel het een en ander zeggen over de resultaten tot nu toe. "We hebben drie groepen producten bekeken, te weten gipsproducten, houtskool (vaak verkocht onder de naam biochar) en bodemlevensstimulatoren. Na vier jaar onderzoek zien wij geen betrouwbare verschillen in opbrengst. De proeven zijn gedaan op uiteenlopende locaties met verschillende gewassen. Er zijn wel effecten, maar die zijn niet eenduidig en statistisch gezien onvoldoende betrouwbaar."

Hij maakt bij deze vaststelling wel een paar kanttekeningen. In de eerste plaats is vier jaar voor dit type onderzoek niet heel erg lang. "We hebben het eerder gezien bij proeven met compost. De eerste drie jaar zagen we eigenlijk geen effect. De proef stopte, en pas vier jaar later onder extreme omstandigheden was er wel een duidelijk effect te zien. Een ander aspect dat de resultaten wellicht beïnvloed heeft, is de relatief goede kwaliteit van de percelen. Die lagen allemaal op proefbedrijven, en dat zijn niet de slechtste percelen. Ik kan mij voorstellen dat deze producten op een kwalitatief slecht perceel wel een effect laten zien. Toch blijf ik er bij dat er goedkopere manieren zijn om de kwaliteit van

je percelen te verhogen. Dat geldt vooral voor de houtskoolproducten en voor de bodemlevensstimulerende producten."

MAAK KEUZES

Zijn opvattingen zijn helder als het gaat om het op peil houden van het gehalte aan organische stof op de relatief arme zandgronden. "Elke ondernemer kan daarin nog heel goed zijn eigen keuzes maken, maar hij moet er wel in willen investeren en er werk van willen maken. Doe je niks, dan gaat de kwaliteit van de bodem sluipenderwijs achteruit. Misschien is het wel voor velen een brug te ver, maar als we kijken naar de opbrengsten van het biologische systeem op proefbedrijf Vredepeel, dan zien we een toename van twintig procent in veertien jaar, met een hoge aanvoer van organische stof. Per jaar is het effect maar klein, maar over een lange periode is het de moeite waard. Omgekeerd gebeurt dat ook als je niets doet aan je organische stof. Per jaar valt het nog wel mee, maar na vijf of tien jaar boer je flink achteruit. Dat zien we op Vredepeel in het gangbare systeem met lage organischestofaanvoer. Ga nog maar eens rekenen."